

Päivi Kosonen Tervetuloa ikuiseen elämään – yksin, mutta ilman alakuloa!

Michel Houellebecq, *Mahdollinen saari (La possibilité d'une île, 2005)*. Suomentanut Ville Keynäs. WSOY, Helsinki 2006. 390 s.

Keski-ikäinen stand up -koomikko, Daniel, on jo hyvän aikaa tuijottanut sisäiseksi elämäkseen kutsumaansa tyhjään aukkoon. Sen kummemmin raha, kuuluisuus kuin nuori ja notkea pillukaan eivät enää riitä täyttämään hänen sielunsa kamottavaa ontoutta.

Danielin elämäntarina merkitsee ristiriitaa ja tasapainottelua toisaalta oman vanhenemisen ja inhimillisyyden hyväksymisen välillä, toisaalta taistelemista tätä väistämätöntä ikääntymisen prosessia vastaan. Kun kulli alkaa väsyä, ei jäljelle tunnu jäävän vaihtoehtoja. Naida, palaa vai rakastaa, kas siinä Danielin pulma.

Yhdeltä tarinalinjaltaan Michel Houellebecq, ranskalaisen nykykirjallisuuden paha poika, asettuu siis vanhojen miesromanttikkojen leiriin: nyyhkyttämään stondistaan sen jälkeen kun pidot alkavat omalta kohdalta olla ohi. Mutta toisin kuin Chateaubriandin romanttisille sankareille Houellebecqin myöhäismodernille antisankarille ei kristinusko enää voi tarjota pelastusta.

Jumala on kuollut ja suuret uskonnot Sen myötä. Daniel ei löydä lohtua ja välitysmomenttia myöskään taiteen ja runouden eteerisistä nais-hahmoista, kuten Alfred de Musset'n runojen romanttiset runoilijasan-karit. Eikä hänellä ole Baudelairen *Pahan kukkien* lyyrisen minän uskoa kuoleman tarjoamaan vapahdukseen viinin ja hekuman, kapinan ja kurjuuden jälkeen. Mitä toivonkipinää

myöhäismodernille miestaiteilijalle voi siis enää jäädä?

On kuitenkin mahdollinen saari, Lanzarote, jonne päähenkilö-Daniel on kutsuttu elohimeja palvovien hedonistisen ja ikuista nuoruutta tarjoavan uskonlahkon vip-vieraaksi. Toisaalta Lanzarote on siis myöhäismodernin kirjallisuuden pitojen krontooppi *par excellence*, ei tietenkään mikään kristallipalatsi eikä restauraatioajan tanssisalonki, vaan yksinkertaisesti kiva paikka tai *nice party*.

Sinne internet-sukupolven nuoret massaihmiset voivat kokoontua yhteen teltojensa eteen odottamaan avaruusolentojen paluuta tai tuijottamaan Saturnuksen renkaita samalla kun heidän maksukykyään kartoitetaan uususkonnollisen liikkeen keskukselta tarkoituksena luoda kuolematon uusihminen uusinta geeniteknologiaa ja tietotekniikkaa hyödyntämällä. Mutta toisaalta Lanzarote edustaa fantasiakertomukseen sopivaa taikakalua, jonka tehtävä on taata – aivan samoin kuin Balzacin taikataljankin – mieskirjailijan mahdollisuus kuolemattomuuteen ja aina uusiin bileisiin.

Ja aikanaan Keskuskaupungin tietomatrixiin taltioidun DNA:n pohjalta tuotetaan uusi ja ehyempi Daniel: Daniel 2 ja hänen seuraajansa Daniel 3, ja niin edelleen ja niin edelleen. *Tervetuloa ikuiseen elämään ilman kärsimystä, ilman tunteita ja lähes ilman seksuaalista halua!*

Länsimaisen sivistyksen perikato ja toive uudesta Danielista

Romaanissaan *Mahdollinen saari* Houellebecq luo siis periromanttiselle väsyneen ja alakuloisen mies-sankarin elämäntarinalle uuden, modernin ja monumentaalisen – *Vanhan Testamentin Danielin kirjaan* pohjautuvan – apokalyptisen lavastuksen. Monumentaalista lavastuksessa on retrospektion laajuus: tarinaa kerrotaan uus-Danielien kommentaareissa noin vuoden 4000 näkökulmasta sen jälkeen, kun maapalloa ovat koetelleet tulvat ja kuivuudet, ja nykyihmisiä muistuttava poppoo on kutistunut pieneksi villi-ihmisten joukkioksi, jonka evoluution viimeistä etappia, raahustamista liejuiseksi mudaksi kuivuneella Välimerellä ihmetellään Keskuskaupungin *Proyecciones*-valvomon valvontakameroista.

Perimodernia romaanin lavastuksessa on puolestaan päähenkilön jakaminen klooneiksi ja kertomuksen rakentaminen näiden uusihmistä edustavien Daniel-kloonien kommentaarien montaaiksiksi. Kerronnallinen asetelma tuo tietenkin mieleen *Raamatun: Vanhan testamentin ja Uuden testamentin* välisen Jumalan vuoropuhelun Uuden profetaan tulemisesta, Jeesuksen elämäkerroista ja Lopun tulemisesta.

Siirtymävaiheen uusihmistä edustavien Daniel 24:n ja Daniel 25:n elämäntarinoiden ja kommentaarien sisällä ja välissä pääsemme lukemaan myös entisen postromanttisen koomikon ja romaanin päähenkilön, Daniel 1:n, elämänta-

]] Tässä hybridisessä satiirityyppissä ajankohtaisia ja polttavia asioita pyöritellään ja kierrätetään, ja on vaikea sanoa, mikä on tekijän sanoma tai tekstin todellinen merkitys, kun kaikkea ironisoidaan ja kaikella pelaillaan.”

rinan. Ja tähän autoreferentiaalisen tarina-ajan kahden tuhannen vuoden haarukkaan mahtuu sitten se, mitä voisimme kutsua Houellebecqin romaanin teesiksi tai sanomaksi, ja jonka ydintä on myöhäismodernin miesihmisen perikadon projektio ja kuoleman pelko: pelottava uudelleen syntyminen olemattomuuteen ja ikuinen paluu Suuren Sisaren kosmisen pillun maitomaiseen feminiinisyyteen. Naiskirjailijoillehan tällainen tulevaisuuden kuvaus on mahdoton, kuten jo Baudelaire aikoinaan George Sandista puhuessaan oivalsi.

Daniel 1:n ja uus-Danielin kuvausten montaaasimaisessa vuorottelussa romaanin yhteiskunnasta rakentuu satiirinen kokonaiskuva, jota on melkein mahdotonta olla vertaamatta siihen länsimaiseen yhteiskuntaan, jossa itsekkin elämme, ja jonka pohja on Ranskan vallankumouksen aikanaan käsikirjoittamassa *Ihmisoikeuksien julistuksessa*: oikeudessaamme yksilölliseen vapauteen ja tasa-arvoon. (Veljeydestä puhuminen on tietenkin *passé*.) Daniel 1:n aikana nämä yksilöllisyyttä korostavat arvot ilmenevät pääasiassa asioiden viihteellistymisenä, korostettuna seksuaalisen nautinnon etsimisenä ja kultasukupitalismina.

Mutta Daniel 1:n, entisen koomikon ja nykytodellisuuden entisen purevan tarkkailijan, elämässä on siis tapahtunut käännekohta. Hän huomaa vanhenevansa – balzaci-lainen taikatalja kutistuu kutistumistaan – eikä häntä enää naurata. Sitä paitsi riisutussa nykytodellisuudessa ei ole enää mitään tarkkailtavaa ja paljastettavaa.

Kaikki on käsitelty, kaikki on paljastettu. Hän on itse pornoesityksissään *Palestiinalaishuoria orgioihin* ja *Nuole Gazan aluettani* repinyt viimeisetkin hunnut länsimaisen todellisuuden kuvauksen tieltä ja joutunut juuri tällä uskontojen häpäisemisen, väkivallan ja seksin yhdistämisen tiellä siihen alakulloon, kyynisyyteen ja totaaliseen epätoivoon, joka muodostaa *Mahdollisen saaren* temaat-tisen ytimen.

Tosiasia on, että Daniel ei löydä lohtua sen kummemmin vanhenevan Isabellen lempeästä syylistä kuin supereroottisen Estherin kiinteistä parkaroistakaan ja kokee olevansa tuomittu ikuiseen reflektioon: joutua koko loppuelämänsä pohtimaan yksilöllisyyden ja kollektiivisuuden, vapauden ja riippuvuuden kaltaisia kysymyksiä. Vasta Lanzaroten tarjoama mahdollisuus DNA:n taltioimiseen ja uuteen elämään tarjoaa ratkaisun, ja Daniel voi tehdä itsemurhan.

Tuote, teesiromaani vai moniääninen satiiri?

Mikä sitten on Houellebecqin filosofia? Monet kriitikot ovat pitäneet Houellebecqin filosofian ytimenä pelkkää kapitalistista vehkeilyä ja prostituutiota. Tästä näkökulmasta tekijä olisi tehnyt itsestään puhtaan brandin tai tavaramerkin, jonka nimissä myydä seksiä, väkivaltaa ja rasismia sisältäviä kirja- ja äänikirjatuotteita näennäisen yhteiskuntakriittikin ja vilpittömän paljastuspuheen nimissä.

Ja tältä kannalta *Mahdollisen saaren* kirjallinen universumi on ymmärrettävästi yksiääninen ja -ulotteinen teos, jonka tarkoitus on siis pyörittää kapitalistista markkinamyllyä – vastaavaan tapaan kuin romaanin päähenkilö, Daniel 1, kertoo

myyneensä parhaiten provokatiivisella väkivallalla ja seksillä. Ja tämä filosofiahan on osoittautunut toimivaksi: yksin Ranskassa romaania on myyty 200 000 kappaletta, ja se on käännetty lukuisille kielille, kuten hepreaksi ja suomeksi.

Mutta on romaania luettu teesiromaanimakin, postkyynikon kertomana filosofis-satiirisena kertomuksena länsimaisen yhteiskunnan tilasta: nuoruuden tavoittelusta, nykyihmisen vaikeudesta hyväksyä oma inhimillisyytensä, johon vanheneminen ja kuolemakin ainakin toistaiseksi kuuluvat (samoin kuin kyyneleet ja nauru), kasvavasta nautinnon- ja mukavuudenhalustamme, asioiden viihteellistymisestä – sanalla sanoen omasta henkisen kuivuuden tilastamme. Tämänkin filosofia on osoittanut toimivaksi.

Pelkästään Houellebecqin romaanille tyyppillinen ajankohtaisten ilmiöiden osoittelu, kuten kuva morfiinia suoneensa tykittävästä keski-ikäisistä porvarirouvista napapaidoissaan Biarritzilla, sekä kaikenlaisilla seksistisillä ja rasistisilla tabuilla ja yli-päättään poliittisella korrektiudella leikittely tekee tästä ”keskiluokan Zarathustrasta” poikkeuksellisen virkistävän hahmon. Houellebecqin Balzacilta omaksuma tarkastelu- ja kuvauskulma – yhteiskuntamme mediapuheen keskelle asettuminen ja tapahtumien kuvaaminen ei ylhäältä päin tai moralisoiden, vaan keskeltä kaikkea ja muiden joukossa, *au milieu du monde* – toimii hyvin.

Oma kantani on, että *Mahdollisen saari* on juuri huumorinsa ja liioittelevan tyyliinsä ansioista moniääninen, polyfoninen romaani ja tuo mieleen Lukianoksen satiirit, kuten *Viisauksia kaupan* tai *Peregrinoksen polttoitsemurha*. Tässä hybridisessä satiirityyppissä ajankohtaisia ja polttavia asioita pyöritellään ja kierrätetään, ja on vaikea sanoa, mikä on tekijän sanoma tai tekstin todellinen merkitys, kun kaikkea ironisoidaan ja kaikella pelaillaan. Yksi on kuitenkin varma: tämän tyyppinen kirja ei jätä lukijaa kylmäksi: mahdottomalla onnen tavoittelullaan se joko naurattaa tai ärsyttää. Ja aina se puhuttaa!